

ส่วนที่ ๑

การมีส่วนร่วมของประชาชน

● ความหมาย

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การกระจายโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ที่จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน การมีส่วนร่วมในการออกกฎหมาย ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจหน้าที่ของรัฐ

● ความสำคัญ

๑. เพื่อต้องการให้ประชาชนเกิดความผูกพัน รู้สึกรัก และมีจิตสำนึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นร่วมกัน
๒. เพื่อให้ผู้บริหาร อปท. บริหารงานด้วยความโปร่งใส ตรงกับความต้องการของประชาชน และรับผิดชอบต่อประชาชนให้มากขึ้น
๓. เพื่อให้มีการตรวจสอบการบริหารจัดการของผู้บริหารและสภา อปท. ทุกขั้นตอน

◇ การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการกระจายอำนาจ

การกระจายอำนาจเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้รัฐสามารถจัดบริการสาธารณะได้อย่างทั่วถึง และตรงกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งมีได้มีความหมายแค่การใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการที่ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมรับรู้ในกิจกรรมต่างๆ ของ อปท. โดยประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมตรวจสอบ ดังนั้น ถ้าหากประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มกระบวนการตัดสินใจในการดำเนินการต่างๆ ของท้องถิ่นแล้ว จะทำให้บริการสาธารณะต่างๆ ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด นอกจากนี้ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานของ อปท. รับทราบขั้นตอนการดำเนินงานของ อปท. จะมีผลให้การดำเนินการต่างๆ ของท้องถิ่นเป็นไปด้วยความโปร่งใส มีความเป็นธรรม ลดการทุจริต และความขัดแย้งในการทำงาน

☆ วิธีการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน

- การลงสมัครเป็นผู้บริหารหรือสมาชิกสภา อปท.
- การสนับสนุนคนดีมีความสามารถให้เข้าไปบริหารงานใน อปท.
- การไปเลือกตั้งผู้บริหารหรือสมาชิกสภา อปท.
- การเสนอให้มีการออกข้อบัญญัติท้องถิ่น
- การเสียภาษีอากรและค่าธรรมเนียมต่างๆ ที่ อปท. จัดเก็บเพื่อนำมาใช้ในการบริหารงานภายในท้องถิ่น
- การให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้บริหารท้องถิ่นในการดำเนินงาน/โครงการต่างๆ

☆ **การมีส่วนร่วมตรวจสอบการบริหารงานของ อปท.**

- ติดตามตรวจสอบการบริหารงานของ อปท. ว่าดำเนินงาน ด้วยความโปร่งใส ยุติธรรม ตรงตามความต้องการของประชาชนหรือไม่
- ติดตามตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณตามข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปีของ อปท. ว่าถูกต้อง โปร่งใส และเกิดประโยชน์หรือไม่
- เข้าร่วมรับฟังการประชุมสภา อปท. เพื่อติดตามผลงานหรือพฤติกรรมของผู้บริหาร อปท.
- ขอรับทราบข้อมูลข่าวสารจาก อปท. หากเห็นว่าทำงานไม่โปร่งใส
- การเข้าร่วมเป็นประชาคมของท้องถิ่นเพื่อแสดงความคิดเห็นประกอบการพิจารณาแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่น
- ตรวจสอบแผนพัฒนาของ อปท. ว่าตรงกับปัญหาความเดือดร้อน และความต้องการของประชาชนหรือไม่
- คัดค้านข้อบังคับ หรือมติ ของ อปท. ที่ทำให้ประชาชนเดือดร้อน
- ถอดถอนผู้บริหารหรือสมาชิกสภา อปท. ที่มีพฤติกรรมไม่สุจริต

☆ **ประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการมีส่วนร่วม**

- ได้รับบริการสาธารณะที่ดีขึ้น ทั้งในด้านคุณภาพ มาตรฐาน ตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นและสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม
- มีบทบาทในการตัดสินใจในการกำกับดูแล ตรวจสอบ และสามารถสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของ อปท. ได้อย่างเต็มที่
- มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานของ อปท. เช่น การเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชน การมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนา อปท. การไปเลือกตั้งผู้บริหาร/สมาชิกสภา อปท. การเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น และการถอดถอนผู้บริหารหรือสมาชิกสภา อปท. เป็นต้น

☆ **สิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วม**

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดสิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ สรุปได้ดังนี้

๑. สิทธิการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการจัดทำบริการสาธารณะ รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ

๒. สิทธิในการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภา อปท. ในการเลือกตั้งที่จะส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่น อปท. ได้เข้ามามีส่วนร่วมนั้น ผู้ที่จะเข้ามาเป็นผู้บริหารหรือสมาชิกสภา อปท. จะต้องเป็นผู้พร้อมที่จะเสียสละให้แก่ท้องถิ่น และในส่วนของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ก็จะต้องมีอิสระ และได้รับความเสมอภาคในการเลือกผู้แทนของตน

๓. สิทธิของการมีส่วนร่วมในการเสนอร่างข้อบังคับท้องถิ่น เนื่องจากข้อบังคับท้องถิ่นเป็นกฎหมายที่ออกมาใช้บังคับราษฎรในท้องถิ่น เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของ อปท. เป็นไป

ตามภารกิจหน้าที่ ประชาชนหรือราษฎรในแต่ละ อบต. จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นของตน ซึ่งมีกฎหมายรองรับสิทธิและอำนาจของประชาชน ใน อบต. ไว้

๔. สิทธิในการถอดถอนนักการเมืองท้องถิ่นใน อบต. โดยในการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย ประชาชนไม่ได้มีเพียงแต่สิทธิการเลือกตั้งผู้ที่จะมาเป็นผู้แทนของตนเท่านั้น ประชาชนยังต้องดูแลตรวจสอบสมาชิกสภาและผู้บริหาร อบต. ซึ่งอำนาจที่สำคัญในการกำกับและตรวจสอบดังกล่าว คือ อำนาจร่วมกันของประชาชนในการถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นที่ไม่สมควรดำรงตำแหน่งต่อไป

๕. สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของ อบต. ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ ได้วางหลักทั่วไปไว้ว่า ประชาชนสามารถรับรู้ รับทราบ และเข้าตรวจสอบเอกสารหรือข้อมูลข่าวสารในรูปแบบอื่นของทางราชการได้เพื่อที่ประชาชนจะสามารถแสดงความคิดเห็น และใช้สิทธิทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในหลักการดังกล่าวได้ใช้ครอบคลุมถึง อบต. ดังนั้น ประชาชนในท้องถิ่นย่อมสามารถตรวจสอบ รับทราบข้อมูลข่าวสารของ อบต. ได้

๖. สิทธิในการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา อบต. ในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภายใต้รูปแบบ อบต. จะมีผลที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น ดังนั้น การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของ อบต. ให้สมตามเจตนารมณ์ร่วมกันของประชาชนได้ ประชาชนจึงต้องมีส่วนร่วมด้วย หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาของ อบต. พ.ศ. ๒๕๔๘ ซึ่งได้กำหนดให้ผู้บริหารท้องถิ่นแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น โดยให้มีผู้แทนประชาคมท้องถิ่น ที่ประชาคมท้องถิ่นคัดเลือกจำนวนไม่น้อยกว่า ๓ คน แต่ไม่เกิน ๖ คน เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น ร่วมจัดทำร่างแผนพัฒนา เสนอแนะแนวทางการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำร่างแผนพัฒนา

๗. สิทธิการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการเศรษฐกิจชุมชน ในระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินโครงการเศรษฐกิจชุมชน พ.ศ. ๒๕๔๑ (และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๓) มีข้อที่สนับสนุนการดำเนินการเศรษฐกิจในชุมชนภายใต้เขต อบต. โดยให้ประชาชนสามารถรวมกลุ่มทางอาชีพ และเสนอโครงการเพื่อขอขอยืมเงินทุนผ่านคณะกรรมการพัฒนา อบต. พิจารณา

๘. การใช้สิทธิฟ้องร้องต่อศาลปกครอง ประชาชนในท้องถิ่นสามารถปกป้องสิทธิของตนเอง โดยใช้อำนาจศาลปกครองในการตรวจสอบการใช้อำนาจของ อบต. ว่าเป็นไปโดยชอบหรือไม่ ดังนั้น เมื่อประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรม หรือได้รับการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง หรือไม่ได้รับความสะดวก รวดเร็วดังที่ควรจะเป็น ประชาชนย่อมมีสิทธิในการฟ้อง อบต. ต่อศาลปกครองได้ ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒

๙. การใช้สิทธิร้องทุกข์ต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน เมื่อ อบต. ทำความเดือดร้อนแก่ประชาชน กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินในการรับเรื่องราวร้องทุกข์ นับเป็นมาตรการหนึ่งในการกำหนดให้หน่วยงานของรัฐ ซึ่งรวมถึง อบต. ต้องเคารพสิทธิของประชาชน มาตรการดังกล่าว

จึงเป็นการส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของ อปท. โดยการร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน

๑๐. การใช้สิทธิฟ้องร้อง อปท. ให้รับผิดชอบในทางแพ่งและทางอาญา ในฐานะที่ อปท. มีสภาพเป็นนิติบุคคล จึงมีสภาพความรับผิดชอบทั้งในทางแพ่งและทางอาญาได้เช่นเดียวกับพนักงานเจ้าหน้าที่ใน อปท. ดังนั้นทั้ง อปท. และพนักงานเจ้าหน้าที่จึงต้องรับผิดชอบในการกระทำของตน และเมื่อมีความเสียหายหรือการกระทำความผิดเกิดขึ้น ประชาชนย่อมจะเรียกร้องและปกป้องสิทธิของตนได้ โดยการฟ้องร้องต่อศาล

๑๑. การใช้สิทธิร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ หาก อปท. กระทำการใดๆ อันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม ประชาชนใน อปท. นั้นย่อมร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้

๑๒. การเข้าร่วมในการซื้อและการจ้างของ อปท. ในหลักการกระจายอำนาจการทำงานของ อปท. ต้องเป็นไปโดยโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ ดังนั้น ในการซื้อและการจ้างของ อปท. ประชาชนในชุมชนท้องถิ่น จึงควรมีส่วนร่วมในการตรวจสอบตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการพัสดุของ อปท. ที่กำหนดให้การดำเนินการซื้อหรือการจ้างแต่ละครั้ง ให้ผู้บริหาร อปท. มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อปฏิบัติตามระเบียบนี้ แล้วแต่กรณี

๑๓. สิทธิในการตรวจสอบงบประมาณของ อปท. นอกจากการมีส่วนร่วมในการซื้อและการจ้าง ประชาชนย่อมต้องได้รับสิทธิในการตรวจสอบกิจกรรมต่างๆ ของหน่วยงานที่กำหนดไว้ในแผนงาน สำหรับประมาณการด้านรายรับและรายจ่ายที่แสดงในรูปตัวเลขจำนวนเงิน ดังนั้น เมื่อสิ้นสุปปงบประมาณ อปท. จะต้องประกาศรายงานการรับจ่ายเงินประจำปีงบประมาณที่สิ้นสุด ทั้งงบประมาณรายจ่ายและเงินนอกงบประมาณไว้โดยเปิดเผย ณ ที่ทำการหรือสำนักงาน อปท. เพื่อให้ประชาชนทราบ

◇ รัฐธรรมนูญฯ กับสิทธิเสรีภาพ การมีส่วนร่วม และการตรวจสอบของประชาชน

◇ สิทธิและเสรีภาพของประชาชน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

๑. สิทธิในกระบวนการยุติธรรม ตามมาตรา ๔๐

“ มาตรา ๔๐ บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

(๑) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็วและทั่วถึง

(๒) สิทธิขั้นพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง

(๓) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

(๔) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดี มีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

(๕) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย พยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๖) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

(๗) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

(๘) ในคดีแพ่ง บุคคลมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสมจากรัฐ

๒. เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ตามมาตรา ๔๕

“ มาตรา ๔๕ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน...”

๓. สิทธิและเสรีภาพในการรับการศึกษาจากรัฐ ตามมาตรา ๔๙

“ มาตรา ๔๙ บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น

การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ ”

๔. สิทธิการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในครอบครองของราชการ ตามมาตรา ๕๖

“ มาตรา ๕๖ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หรือหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

๕. สิทธิในการร้องทุกข์ ตามมาตรา ๕๙

“ มาตรา ๕๙ บุคคลย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์และได้รับแจ้งผลการพิจารณาภายในเวลาอันรวดเร็ว ”

๖. เสรีภาพในการชุมนุมและการสมาคมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ตามมาตรา ๖๓

“ มาตรา ๖๓ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมาย เฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะ และเพื่อคุ้มครองความสะดวกของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม หรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก ”

๗. เสรีภาพในการรวมกลุ่ม ตามมาตรา ๖๔

“ มาตรา ๖๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์การเอกชน องค์การพัฒนาเอกชน หรือหมู่คณะอื่น ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ย่อมมีเสรีภาพในการรวมกลุ่มเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป แต่ทั้งนี้ต้องไม่กระทบเสรีภาพในการบริหารราชการแผ่นดินและความต่อเนื่องในการจัดบริการสาธารณะ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันมิให้มีการผูกขาดตัดตอนทางเศรษฐกิจ ”

๘. สิทธิชุมชน ตามมาตรา ๖๖

“ มาตรา ๖๖ บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน ”

๙. สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ ตามมาตรา ๖๙

“ มาตรา ๖๙ บุคคลย่อมมีสิทธิต่อต้านโดยสันติวิธีซึ่งการกระทำใดๆ ที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ ”

◇ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและชุมชน โดยมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องข้องกับการปกครองท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

๑. การส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ตามมาตรา ๘๗

“ มาตรา ๘๗ รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้

(๑) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

(๒) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ

(๓) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้ อำนาจของรัฐทุกระดับ ในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลายหรือรูปแบบอื่น

(๔) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้ง กองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้งสนับสนุน การดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็น และเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่

(๕) ส่งเสริมและให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้ สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

การมีส่วนร่วมของประชาชนตามมาตรา นี้ ต้องคำนึงถึงสัดส่วนของหญิงและชาย ที่ใกล้เคียงกัน ”

๒. การเสนอเรื่องราวร้องทุกข์และได้รับแจ้งผลการพิจารณาภายในเวลาอันรวดเร็ว ตามมาตรา ๕๙

“ มาตรา ๕๙ บุคคลย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์และได้รับแจ้งผลการพิจารณาภายในเวลาอันรวดเร็ว ”

๓. การฟ้องหน่วยงานรัฐเนื่องจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำของข้าราชการ ตามมาตรา ๖๐

“ มาตรา ๖๐ บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะฟ้องหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล ให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือ การละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานนั้น ”

๔. การติดตามและร้องขอให้ตรวจสอบการทำงานของนักการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามมาตรา ๖๒

“ มาตรา ๖๒ บุคคลย่อมมีสิทธิติดตามและร้องขอให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

บุคคลซึ่งให้ข้อมูลโดยสุจริตแก่องค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐหรือหน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ย่อมได้รับความคุ้มครอง ”

๕. การมีส่วนร่วมดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอย่างรุนแรง ตามมาตรา ๖๗ วรรคสอง

“ มาตรา ๖๗ วรรคสอง การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว ”

๖. การเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาเพื่อเสนอร่างกฎหมาย ตามมาตรา ๑๖๓

“ มาตรา ๑๖๓ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคนมีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานสภาเพื่อให้รัฐสภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติตามที่กำหนดไว้ในหมวด ๓ และหมวด ๔ แห่งรัฐธรรมนูญนี้

คำร้องขอตามวรรคหนึ่งต้องจัดทำร่างพระราชบัญญัติเสนอมายัง หลักเกณฑ์และวิธีการเข้าชื่อ รวมทั้งการตรวจสอบรายชื่อ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ”

๗. การเข้าชื่อเพื่อเสนอแก้ไขรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา ๒๙๑

“ มาตรา ๒๙๑ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญให้กระทำได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการดังต่อไปนี้

ผู้ตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องมาจากคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร หรือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาที่มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาหรือจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคนตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย...”

๘. การยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญในกรณีถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา ๒๑๒

“ มาตรา ๒๑๒ บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้มีสิทธิยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้

การใช้สิทธิตามวรรคหนึ่งต้องเป็นกรณีที่ไม้อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว ทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ”

◇ การตรวจสอบการดำเนินงานของ อปท.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบการดำเนินงานของ อปท. ดังนี้

๑. การตรวจสอบโดยการขอรับข้อมูล คำชี้แจงและเหตุผลการดำเนินโครงการที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น ตามมาตรา ๕๗

“ มาตรา ๕๗ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับตน หรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาดังกล่าว

การวางแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ การวางผังเมือง การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินและการออกกฎที่อาจมีผลกระทบต่อส่วนได้เสียสำคัญของประชาชน ให้รัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึงก่อนดำเนินการ ”

๒. การตรวจสอบโดยการฟ้องราชการส่วนท้องถิ่น ตามมาตรา ๖๐

“ มาตรา ๖๐ บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะฟ้องหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล ให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานนั้น ”

๓. การตรวจสอบโดยการยื่นฟ้องต่อศาลปกครอง ตามมาตรา ๒๒๓

“ มาตรา ๒๒๓ ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ อปท. หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชน หรือระหว่างหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ อปท. หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกัน อันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมาย หรือเนื่องมาจากการดำเนินกิจการทางปกครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ อปท. หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ รวมทั้งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาเรื่องที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจศาลปกครอง แต่ไม่รวมถึงการวินิจฉัยชี้ขาดขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นการใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญขององค์กรตามรัฐธรรมนูญนั้น และให้มีศาลปกครองสูงสุดและศาลปกครองชั้นต้น และจะมีศาลปกครองชั้นอุทธรณ์ด้วยก็ได้ ”

๔. การตรวจสอบโดยผู้ตรวจการแผ่นดิน ตามมาตรา ๒๔๔

“ ผู้ตรวจการแผ่นดิน มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) พิจารณาและสอบสวนหาข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียนในกรณี

(ก) การไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือปฏิบัตินอกเหนืออำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น

(ข) การปฏิบัติหรือละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ร้องเรียนหรือประชาชนโดยไม่เป็นธรรม ไม่ว่าจะการนั้นจะชอบหรือไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่ก็ตาม

(ค) การตรวจสอบการละเลยการปฏิบัติหน้าที่หรือการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและองค์กรในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของศาล

(ง) กรณีอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๒) ดำเนินการเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา ๒๗๙ วรรคสาม และมาตรา ๒๘๐

(๓) ติดตาม ประเมินผล และจัดทำข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ รวมตลอดถึงข้อพิจารณาเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในกรณี que เห็นว่าจำเป็น

(๔) รายงานผลการตรวจสอบและผลการปฏิบัติหน้าที่พร้อมข้อสังเกตต่อคณะรัฐมนตรีสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา ทุกปี ทั้งนี้ ให้ประกาศรายงานดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาและเปิดเผยต่อสาธารณะด้วย

การใช้อำนาจตาม (๑) (ก) (ข) และ (ค) ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินดำเนินการเมื่อมีการร้องเรียนไว้แต่เป็นกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่าการกระทำดังกล่าวมีผลกระทบต่อความเสียหายของประชาชนส่วนรวมหรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจพิจารณาและสอบสวนโดยไม่มีการร้องเรียนได้ ”

๕. การตรวจสอบโดยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ตามมาตรา ๒๕๐

“ มาตรา ๒๕๐ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) ใ้สอบสวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเห็นเกี่ยวกับการถอดถอนออกจากตำแหน่งเสนอต่อวุฒิสภามาตรา ๒๗๒ และมาตรา ๒๗๙ วรรคสาม

(๒) ใ้สอบสวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองส่งไปยังศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา ๒๗๕

(๓) ใ้สอบสวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงหรือข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกองหรือเทียบเท่าขึ้นไปร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม รวมทั้งดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการในระดับต่ำกว่าที่ร่วมกระทำความผิดกับผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวหรือกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือที่กระทำความผิดในลักษณะที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเห็นสมควรดำเนินการด้วย ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

(๔) ตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริง รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๒๕๙ และมาตรา ๒๖๔ ตามบัญชีและเอกสารประกอบที่ได้ยื่นไว้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนด

- (๕) กำกับดูแลคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
- (๖) รายงานผลการตรวจสอบและผลการปฏิบัติหน้าที่พร้อมข้อสังเกตต่อคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา ทุกปี ทั้งนี้ ให้ประกาศรายงานดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาและเปิดเผยต่อสาธารณชนด้วย
- (๗) ดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๑๓ มาใช้บังคับกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติด้วยโดยอนุโลม ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และกรรมการป้องกันการทุจริตแห่งชาติเป็นพนักงานในการยุติธรรมตามกฎหมาย

๖. การตรวจสอบโดยคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ตามมาตรา ๒๕๒

“ มาตรา ๒๕๒ การตรวจเงินแผ่นดินให้กระทำโดยคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินที่เป็นอิสระและเป็นกลาง คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ประกอบด้วย ประธานกรรมการคนหนึ่งและกรรมการอื่นอีก ๖ คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากผู้มีความชำนาญและประสบการณ์ด้านการตรวจเงินแผ่นดิน การบัญชี การตรวจสอบภายใน การเงิน การคลัง และด้านอื่น

การสรรหาและการเลือกกรรมการตรวจเงินแผ่นดินและผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๐๔ วรรคสามและวรรคสี่ มาตรา ๒๐๖ และมาตรา ๒๐๗ มาใช้บังคับโดยอนุโลม เว้นแต่องค์ประกอบของคณะกรรมการสรรหาให้เป็นไปตามมาตรา ๒๔๓

ให้ประธานวุฒิสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งประธานกรรมการและกรรมการตรวจเงินแผ่นดินและผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน

กรรมการตรวจเงินแผ่นดินมีวาระการดำรงตำแหน่งหกปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งและให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว

คุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม และการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการตรวจเงินแผ่นดินและผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน รวมทั้งอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน และสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน

การกำหนดคุณสมบัติและวิธีการเลือกบุคคลซึ่งจะได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการตรวจเงินแผ่นดินและผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน จะต้องเป็นไปเพื่อให้ได้บุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสม มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ และเพื่อให้ได้หลักประกันความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลดังกล่าว ”

๗. การตรวจสอบโดยการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามมาตรา ๒๗๕

“ มาตรา ๒๗๕ ในกรณีที่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น ถูกกล่าวหาว่าร้ายวญผิดปกติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ตามกฎหมายอื่น ให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาพิพากษา

บทบัญญัติวรรคหนึ่งให้ใช้บังคับกับกรณีที่บุคคลดังกล่าวหรือบุคคลอื่นเป็นตุลาการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน รวมทั้งผู้ให้ ผู้ขอให้ หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่บุคคลตามวรรคหนึ่ง เพื่อจูงใจให้กระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำอันมิชอบด้วยหน้าที่ด้วย

การยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเพื่อดำเนินการตามมาตรา ๒๕๐ (๒) ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาตามวรรคหนึ่ง เป็นผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือประธานวุฒิสภา ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดกล่าวจะยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเพื่อดำเนินการตามมาตรา ๒๕๐ (๒) หรือจะยื่นคำร้องต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อขอให้แต่งตั้งผู้ไต่สวนอิสระตามมาตรา ๒๗๖ ก็ได้ แต่ถ้าผู้เสียหายได้ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติแล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ต่อเมื่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติไม่รับดำเนินการไต่สวน ดำเนินการล่าช้าเกินสมควรหรือดำเนินการไต่สวนแล้วเห็นว่าไม่มีมูลความผิดตามข้อกล่าวหา

ในกรณีที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเห็นว่ามีความเห็นสมควรสงสัยว่ามีกรณีตามวรรคสี่ และคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีมติให้ดำเนินการตามมาตรา ๒๕๐ (๒) ด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติดำเนินการตามมาตรา ๒๕๐ (๒) โดยเร็วในกรณีนี้ ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาตามวรรคสี่ มิได้ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๗๒ วรรคหนึ่ง วรรคสี่ และวรรคห้า มาใช้บังคับโดยอนุโลม ”

๘. การตรวจสอบโดยให้สมาชิกสภาหรือผู้บริหารท้องถิ่นพ้นจากตำแหน่ง ตามมาตรา ๒๘๕

“ มาตรา ๒๘๕ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดเห็นว่าสมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นไม่สมควรดำรงตำแหน่งต่อไป ให้มีสิทธิลงคะแนนเสียงถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้นั้นพ้นจากตำแหน่ง ทั้งนี้ จำนวนผู้มีสิทธิเข้าชื่อ หลักเกณฑ์และวิธีการเข้าชื่อ การตรวจสอบรายชื่อ และการลงคะแนนเสียง ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ”

ส่วนที่ ๒

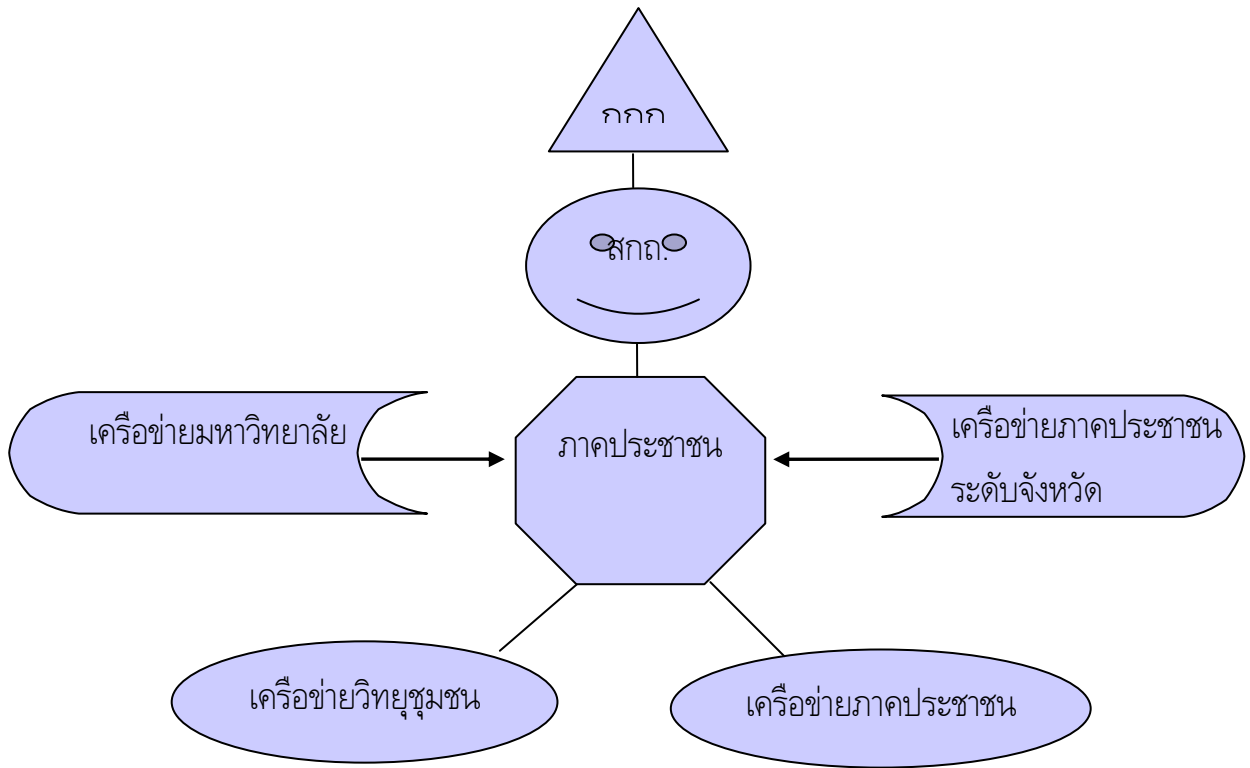
การดำเนินงานเครือข่ายภาคประชาชนของ สกถ.

● ความเป็นมา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ในส่วนที่ ๑๐ แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน มาตรา ๘๗ และหมวด ๑๔ การปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา ๒๘๗ โดยกำหนดให้รัฐต้องส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชน ในพื้นที่และส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เพื่อให้การจัดทำบริการสาธารณะของ อปท. เป็นไปอย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพและโปร่งใส ตรวจสอบได้ นอกจากนี้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๒ (๑๒) กำหนดให้คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กกถ.) มีอำนาจหน้าที่เสนอแนะและจัดระบบตรวจสอบและการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น และแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแผนปฏิบัติการ (ฉบับที่ ๒) ได้กำหนดแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน/ภาคประชาสังคม ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของ อปท.

เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญฯ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจฯ และแผนการกระจายอำนาจฯ ดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สกถ.) ได้ดำเนินการสร้างกลไกในการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปของเครือข่าย ได้แก่ เครือข่ายมหาวิทยาลัย เครือข่ายวิฑูยชุมชน เครือข่ายการกระจายอำนาจภาคประชาชนระดับจังหวัด (เครือข่ายหลัก) และเครือข่ายการกระจายอำนาจภาคประชาชน

แผนภูมิการดำเนินงานเครือข่ายของ สกถ.



● การดำเนินงานเครือข่ายของ สกถ.

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ถึงปัจจุบัน สกถ. ได้ดำเนินการสร้างกลไกในการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปของเครือข่ายรวมจำนวน ๔ เครือข่าย ได้แก่ เครือข่ายมหาวิทยาลัย เครือข่ายวิทย์ชุมชน เครือข่ายการกระจายอำนาจภาคประชาชนระดับจังหวัด (เครือข่ายหลัก) และเครือข่ายการกระจายอำนาจภาคประชาชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑. เครือข่ายมหาวิทยาลัยตามโครงการความร่วมมือระหว่างสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี กับสถาบันการศึกษาเพื่อสร้างเครือข่ายการติดตามผลการกระจายอำนาจ

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (สปน.) ได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ขึ้นในสถาบันศึกษาระดับมหาวิทยาลัยในแต่ละภาคของประเทศไทย โดยในปี ๒๕๔๖ ได้ลงนามในบันทึกความร่วมมือกับมหาวิทยาลัย จำนวน ๙ แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และลงนามกับมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงในปี ๒๕๔๘ รวมเครือข่ายมหาวิทยาลัยทั้งสิ้น ๑๐ แห่ง เพื่อทำหน้าที่เป็นเครือข่ายของ สกถ. ในการติดตามผลการดำเนินงานกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผลกระทบที่เกิดจากการถ่ายโอนภารกิจ งบประมาณ และบุคลากร รวมทั้งเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการกระจายอำนาจที่ถูกต้อง และกระตุ้นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา มหาวิทยาลัยเครือข่ายได้ร่วมกันติดตามผลการดำเนินงานกระจายอำนาจเกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารการถ่ายโอนภารกิจ บุคลากร และงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การประเมินศักยภาพการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารการถ่ายโอนภารกิจ บุคลากร และงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การติดตามความก้าวหน้าการถ่ายโอนภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจฯ การศึกษาศักยภาพการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การเผยแพร่ความรู้การกระจายอำนาจ การศึกษารูปแบบและดำเนินการจัดตั้งเครือข่ายการกระจายอำนาจภาคประชาชนเพื่อให้ภาคประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนการติดตามผล/ตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกทางหนึ่งด้วย

นอกจากนี้ สกถ. ได้จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดกรอบการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยเครือข่าย เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๒ ณ โรงแรมเซ็นจูรี พาร์ค กรุงเทพมหานคร ซึ่งที่ประชุมได้กำหนดกรอบการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ความรู้และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการกำหนดบทบาทให้ ศูนย์พัฒนาการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น มหาวิทยาลัยเครือข่ายทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงให้คำปรึกษา/แนะนำและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่ม/องค์กร/เครือข่ายภาคประชาชน รวมทั้งเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลข่าวสารทางวิชาการ/งานวิจัย และทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้แก่ทุกภาคส่วนในพื้นที่

๒. เครือข่ายการกระจายอำนาจภาคประชาชนระดับจังหวัด (เครือข่ายหลัก)

ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๓ - ๒๕๕๔ สกถ. ได้มีหนังสือเรียนเชิญที่ปรึกษาผู้ตรวจราชการภาคประชาชนด้านสังคมระดับจังหวัด จำนวน ๗๕ จังหวัด เข้าร่วมเป็นเครือข่ายการกระจายอำนาจภาคประชาชนระดับจังหวัด (เครือข่ายหลัก) เพื่อทำหน้าที่เป็นแกนนำในการให้คำปรึกษา แนะนำ และประสานการดำเนินงานกับเครือข่ายภาคประชาชนในพื้นที่ การสร้าง / ขยายเครือข่ายการกระจายอำนาจประชาชน และการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการกระจายอำนาจ รวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุน ให้ประชาชนและภาคประชาสังคมเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารงานและติดตามตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งปัจจุบันมีที่ปรึกษาผู้ตรวจราชการภาคประชาชนด้านสังคมระดับจังหวัดสมัครเข้าร่วมเป็นเครือข่ายการกระจายอำนาจภาคประชาชนระดับจังหวัด (เครือข่ายหลัก) แล้วรวมจำนวนทั้งสิ้น ๖๐ จังหวัด (จังหวัดละ ๑ คน)

๓. เครือข่ายวิทยุชุมชน

สกถ. พิจารณาเห็นว่า วิทยุชุมชนเป็นสื่อประชาสัมพันธ์รูปแบบหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ความรู้ต่างๆ สู่ประชาชนในสังคมชนบทและเมือง ดังนั้น จึงได้จัดทำโครงการเสริมสร้างความรู้การกระจายอำนาจให้แก่วิทยุชุมชนทั่วประเทศขึ้น เพื่อให้บุคลากรที่ทำหน้าที่เป็น ผู้จัดรายการวิทยุชุมชนหรือนักประชาสัมพันธ์ของวิทยุชุมชน ได้รับความรู้ความเข้าใจเรื่องการกระจายอำนาจ ที่ถูกต้องและเข้าร่วมเป็นเครือข่ายของ สกถ. เพื่อทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารถ่ายทอดความรู้ด้านการกระจายอำนาจไปสู่ประชาชนในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ รวมทั้งมีส่วนกระตุ้นให้ประชาชนสนใจเห็นความสำคัญของการกระจายอำนาจและเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานและตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยจัดสัมมนาในพื้นที่ภูมิภาค ตั้งแต่ปี ๒๕๔๘ ถึงปัจจุบันมีผู้จัดรายการวิทยุชุมชนเข้าร่วมการสัมมนาและเข้าร่วมเป็นเครือข่ายทั้งสิ้น ๔๔๒ คน ซึ่งผลการจัดสัมมนา ได้ข้อสรุปว่ารัฐควรมีการให้ความรู้แก่ประชาชนโดยประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ให้มากขึ้น และควรจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ส่งให้สื่อท้องถิ่นนำไปเผยแพร่สู่ประชาชนจะได้ผลมากที่สุด นอกจากนี้การสัมมนาดังกล่าวทำให้วิทยุชุมชนมีแนวทางในการดำเนินงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การกระจายอำนาจสู่ประชาชน ร่วมกับ สกถ. ซึ่งจะต้องเสริมสร้างประสิทธิภาพการดำเนินงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การกระจายอำนาจให้แก่วิทยุชุมชนอย่างต่อเนื่องต่อไป

๔. เครือข่ายการกระจายอำนาจภาคประชาชน

เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๔๗ ได้มีประกาศคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่งตั้งผู้ที่เข้าร่วมโครงการประชุม/สัมมนาเครือข่ายภาคประชาชนของ สกถ. ในปี ๒๕๔๗ จาก ๒๑ จังหวัด จำนวน ๗๐๕ คน เป็นเครือข่ายการกระจายอำนาจภาคประชาชน เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นแกนนำในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ด้านการกระจายอำนาจ และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เพื่อให้เครือข่ายการกระจายอำนาจภาคประชาชนที่จัดตั้งขึ้นมีแนวทางในการดำเนินงานที่ชัดเจนและเกิดประสิทธิภาพ สกถ. จึงได้จัดทำโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานของเครือข่ายการกระจายอำนาจภาคประชาชน และจัดประชุมเพื่อให้ความรู้การกระจายอำนาจแก่เครือข่ายภาคประชาชนดังกล่าวและประชาชนทั่วไปเพื่อให้สามารถนำความรู้ไปเผยแพร่ให้ประชาชนในท้องถิ่นได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานกระจายอำนาจ และส่งเสริมให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งใช้เป็นเวทีสำหรับแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ร่วมกัน โดยดำเนินการ ในพื้นที่ภูมิภาค ตั้งแต่ปี ๒๕๔๙ - ปัจจุบัน มีเครือข่ายการกระจายอำนาจภาคประชาชนและประชาชนทั่วไปเข้าร่วมการประชุมทั้งสิ้นประมาณ ๑,๐๐๐ คน ซึ่งผลจากการจัดประชุมตามโครงการดังกล่าว ทำให้เกิดแนวทางการดำเนินงานของเครือข่ายการกระจายอำนาจภาคประชาชน ตลอดจน สกถ. ได้รับข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประสิทธิภาพดำเนินงานของเครือข่ายภาคประชาชน และได้รับทราบปัญหา/อุปสรรค และแนวทางในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงานของเครือข่ายการกระจายอำนาจภาคประชาชน รวมทั้งทำให้เครือข่ายการกระจายอำนาจภาคประชาชนได้นำความรู้ที่ได้รับไปเผยแพร่ให้ประชาชนในท้องถิ่นของตนทราบด้วย และกระตุ้นให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้น

● แนวทางการดำเนินงานของเครือข่ายการกระจายอำนาจภาคประชาชน

ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๒ สกถ. ได้ดำเนินการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้การกระจายอำนาจแก่เครือข่ายภาคประชาชน รวม ๕ ครั้ง ในพื้นที่ ๓ ภาค ได้แก่ ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ระหว่างเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม ๒๕๕๒ ปรากฏว่ามีสมาชิกเครือข่ายภาคประชาชนเข้าร่วมการประชุมรวมจำนวนทั้งสิ้น ๔๔๒ คน และที่ประชุมได้มีการระดมความคิดเห็นเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานของเครือข่ายการกระจายอำนาจภาคประชาชน ซึ่งสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

๑. แนวทางการดำเนินงานของเครือข่ายการกระจายอำนาจภาคประชาชน

๑.๑ การประสานงานเครือข่าย

แต่งตั้งผู้ประสานเครือข่าย และผู้ประสานงานระดับหมู่บ้านเป็นตัวแทนของเครือข่ายในการประสานงานกับ สกถ. และมหาวิทยาลัยเครือข่ายเพื่อดำเนินงานส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่าย และการรายงานผล

๑.๒ เครือข่ายเป็นแกนนำในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการกระจายอำนาจสู่ประชาชน โดยอาศัยช่องทาง ดังนี้

- (๑) ประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่างๆ เช่น เสียงตามสาย หอกระจายข่าว วิทยุชุมชน
- (๒) การจัดทำแผ่นพับ วารสารเผยแพร่
- (๓) จัดทำบอร์ดที่ศาลาประชาคมหมู่บ้าน/ห้องสมุดประชาชน/ที่อ่านหนังสือ

ประจำหมู่บ้าน

- (๔) การจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน
- (๕) สนทนาในวงสภากาแฟ/จัดเสวนาเวทีชาวบ้าน

๑.๓ การจัดประชุมชี้แจง/แนะนำ/ให้ความรู้แก่สมาชิกเครือข่ายเกี่ยวกับประโยชน์ของการกระจายอำนาจ สิทธิหน้าที่ของประชาชน การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งบทบาทหน้าที่ภารกิจของอปท. เพื่อเป็นแนวทางในการเข้าไปมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผนและติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของอปท.

๑.๔ ส่งเสริมให้มีการสร้างแกนนำ/อาสาสมัคร/วิทยากรเครือข่ายเพื่อเผยแพร่ความรู้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

๑.๕ สนับสนุนให้สมาชิกเครือข่ายที่อยู่ในแต่ละชุมชน/หมู่บ้าน เข้าร่วมประชุมประชาคม เพื่อระดมความคิดเห็นในการจัดทำแผนชุมชน เสนอปัญหา ความต้องการและจัดลำดับความสำคัญเพื่อรวบรวมจัดทำเป็นแผนพัฒนาชุมชนเสนอ อปท.

๑.๖ ติดตามความคืบหน้าและร่วมกันผลักดันให้แผนพัฒนาชุมชนที่เสนอไปผ่านสภา อปท. เพื่อให้ อปท. นำแผนไปบรรจุเป็นแผนพัฒนาของ อปท. ต่อไป

๑.๗ การตรวจสอบการดำเนินงานของ อปท.

(๑) ติดตามตรวจสอบว่า อปท. ได้นำโครงการ/กิจกรรมซึ่งบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาของ อปท. ไปดำเนินการหรือไม่ และผลักดันให้ อปท. ดำเนินการตามความต้องการของประชาชนตามที่ระบุในแผนพัฒนาของ อปท.

(๒) ส่งเสริมให้เครือข่ายแต่งตั้งผู้แทนเข้าไปรับฟังการประชุมสภา อปท. และเข้าไปมีส่วนร่วมในคณะกรรมการของ อปท. เช่น คณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง คณะกรรมการตรวจรับงานจ้าง เป็นต้น

(๓) เสนอแนะให้ อปท. ติดตามประกาศ/ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบอย่างทั่วถึงและชัดเจนเพื่อเป็นข้อมูลในการติดตามความก้าวหน้า เช่น รายงานงบประมาณประจำปี รายละเอียดของโครงการ/กิจกรรม ที่จะดำเนินงาน อยู่ระหว่างดำเนินงาน และดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว เป็นต้น

(๔) เสนอแนะ อปท. ให้มีการประเมินความพึงพอใจในการจัดบริการสาธารณะ โดยให้สมาชิกเครือข่ายแต่งตั้งผู้แทนเข้าร่วมเป็นกรรมการในการประเมินด้วย

๑.๘ การรายงานผล

เครือข่ายภาคประชาชนจะรายงานผลการดำเนินงานให้ สกถ. ทราบอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง

๒. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

๒.๑ เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้นำชุมชน และสมาชิกกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ในชุมชนมาร่วมประชุม เพื่อสร้างพันธมิตร และแกนนำในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนบทบาทของประชาชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารงานและติดตามการดำเนินงานของ อปท.

๒.๒ จัดกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ร่วมกับ อปท. ในงานประเพณีและเทศกาลสำคัญต่างๆ

๒.๓ ขอรับการสนับสนุนงบประมาณ และความรู้ทางวิชาการ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สกถ. มหาวิทยาลัยเครือข่าย และ อปท. เพื่อสนับสนุนโครงการ/กิจกรรมของเครือข่าย

๒.๔ การดำเนินงานของเครือข่ายไม่ควรกระจุกตัวอยู่เฉพาะในชุมชน หมู่บ้านของตน แต่ควรขยายเครือข่ายโดยแสวงหาความร่วมมือจากกลุ่มชุมชนต่างๆ อาทิ กลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ สมาชิกกลุ่มต่างๆ จากตำบล/อำเภอข้างเคียงเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและสร้างอำนาจ ในการต่อรองให้แก่เครือข่าย

● แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานของเครือข่ายภาคประชาชน

ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๓ สกถ. ได้ดำเนินการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้การกระจายอำนาจแก่ เครือข่ายภาคประชาชน จำนวน ๒ รุ่น ระหว่างวันที่ ๒๗ - ๒๘ มกราคม ๒๕๕๓ ณ โรงแรมภูเก็ตเมอร์ลิน จังหวัดภูเก็ต ปรากฏว่า มีสมาชิกเครือข่ายภาคประชาชนเข้าร่วมการประชุมรวมจำนวนทั้งสิ้น ๒๑๖ คน และที่ประชุมได้มีการระดมความคิดเห็นเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานของเครือข่ายภาคประชาชน ซึ่งสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

๑. แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานของเครือข่ายภาคประชาชน

๑.๑ การพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานของเครือข่ายภาคประชาชนจะประสบผลสำเร็จได้ ควรเริ่มจากการพัฒนาองค์ความรู้ให้กับบุคลากร/สมาชิกเครือข่ายให้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของการกระจายอำนาจและกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น สกถ. และมหาวิทยาลัยเครือข่ายในพื้นที่ควรทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ และจัดกิจกรรมอบรมสัมมนาเผยแพร่ความรู้ในเรื่องดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสร้างทีมวิทยากรของเครือข่ายเพื่อทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ต่อไป

๑.๒ รัฐบาลจะต้องให้การสนับสนุนกิจกรรมของเครือข่ายอย่างจริงจัง โดยอาจกำหนดมาตรการ/แนวทาง ให้ อปท. สามารถจัดสรรงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมของเครือข่ายทั้งทางตรงและทางอ้อม

๑.๓ เครือข่ายภาคประชาชนควรมีการประสานงานเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับหน่วยงาน/องค์กรในพื้นที่ เช่น ศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชน สภาองค์กรชุมชน คณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด และชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านระดับจังหวัด เป็นต้น

๑.๔ เชิญชวนผู้นำชุมชน ตัวแทนองค์กรชุมชน/หมู่บ้าน ที่ปรึกษาผู้ตรวจราชการภาคประชาชนด้านสังคมระดับจังหวัด เข้าร่วมเป็นเครือข่ายการกระจายอำนาจภาคประชาชน ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินงานและการประสานงานของเครือข่ายมีความเข้มแข็ง และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒. ปัญหา/อุปสรรคและแนวทางในการแก้ไขปัญหา/อุปสรรคการดำเนินงานเครือข่ายภาคประชาชน

๒.๑ เครือข่ายการภาคประชาชน ประสบปัญหาขาดแคลนงบประมาณเพื่อมาดำเนินโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ดังนั้น สกถ. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายภาคประชาชนโดยอาจจัดจ้างมหาวิทยาลัยเครือข่าย/สถาบันการศึกษา และสถาบันที่ปรึกษาเป็นผู้ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายในพื้นที่

๒.๒ อปท. ไม่ให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกแก่เครือข่ายภาคประชาชนเท่าที่ควร ประกอบกับการดำเนินงานในรูปเครือข่ายภาคประชาชนไม่มีกฎหมายรองรับ

จึงขาดการยอมรับจาก อปท. ดังนั้น เครือข่ายภาคประชาชนและองค์กรชุมชน/หมู่บ้านในพื้นที่ จะต้องร่วมมือกันผนึกกำลังเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายเพื่อกระตุ้นให้ อปท. เปิดโอกาสให้ เครือข่ายเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของ อปท. มากขึ้น รวมทั้งให้ความสำคัญและสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย

๒.๓ เครือข่ายภาคประชาชนขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในการให้คำปรึกษาแนะนำการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แนวทางการแก้ไขคือ ควรสรรหาและเชิญบุคคลในท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถมาเป็นที่ปรึกษาและทำงานร่วมกับเครือข่าย เช่น ที่ปรึกษาผู้ตรวจราชการภาคประชาชนด้านสังคมระดับจังหวัด นักกฎหมาย และผู้นำชุมชน เป็นต้น

๒.๔ สมาชิกเครือข่ายภาคประชาชนขาดแคลนข้อมูลข่าวสารและขาดโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและติดตามการดำเนินงานของ อปท. ดังนั้น จึงควรสนับสนุนส่งเสริมให้สมาชิกเครือข่ายที่อยู่ในแต่ละชุมชน/หมู่บ้านเข้าร่วมประชุมประชาคม เพื่อรับทราบข้อมูลข่าวสารและระดมความคิดเห็นในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน รวมทั้งแต่งตั้งผู้แทนเข้าไปรับฟังการประชุมสภา อปท. และเข้าไปมีส่วนร่วมในคณะกรรมการชุดต่างๆ ของ อปท. และนำข้อมูลข่าวสารและผลที่ได้รับมาเผยแพร่ให้สมาชิกเครือข่ายคนอื่นๆ ทราบต่อไป

๒.๕ ปัญหาการขาดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ควรแก้ไขด้วยการจัดประชุมชี้แจง ปลุกจิตสำนึกและอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมและประโยชน์ที่จะได้รับจากการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชน

๓. ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ

๓.๑ สกถ. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายภาคประชาชน โดยอาจจัดจ้างมหาวิทยาลัยเครือข่าย/สถาบันการศึกษา และสถาบันที่ปรึกษา เป็นผู้ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายในพื้นที่

๓.๒ สกถ. และมหาวิทยาลัยเครือข่ายควรสนับสนุนข้อมูลข่าวสารด้านการกระจายอำนาจให้แก่เครือข่ายภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่หลากหลาย

๓.๓ ปัญหาสำคัญประการหนึ่งของเครือข่ายคือการขาดแคลนแกนนำที่มีความรู้ความสามารถในการให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการดำเนินงานกับเครือข่ายในพื้นที่ แนวทางการแก้ไขคือ การเชิญบุคคลในท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถมาเป็นที่ปรึกษา และทำงานร่วมกับเครือข่าย เช่น ที่ปรึกษาผู้ตรวจราชการภาคประชาชนด้านสังคมระดับจังหวัด นักกฎหมาย และผู้นำชุมชน เป็นต้น

๓.๔ ในการติดตามประเมินผลการดำเนินงานของเครือข่ายภาคประชาชน เพื่อไม่ให้เป็นการกระทำผู้รายงาน สกถ. ควรติดตามปีละ ๑ ครั้ง และให้เวลาสำหรับการรายงานผลกลับมาอย่างน้อย ๓ - ๔ สัปดาห์

★ ช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

สกก. มีช่องทางดำเนินการเผยแพร่ความรู้/ข้อมูลข่าวสารและรับฟังความคิดเห็นจากภาคประชาชน และผู้ที่เกี่ยวข้องผ่านช่องทางดังนี้

๑. เว็บไซต์ <http://www.dloc.opm.go.th> ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมบทความข้อมูลข่าวสารและสาระความรู้เกี่ยวกับการกระจายอำนาจ

๒. ตู้ ปณ. ๑ ปณฝ.ทำเนียบรัฐบาล แขวงสวนจิตรลดา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๒

๓. การจัดส่งจดหมายข่าวให้แก่สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยเครือข่าย เครือข่ายภาคประชาชน เครือข่ายวิฑูชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูลในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ สู่ประชาชนในท้องถิ่นเป็นประจำทุกเดือน

๔. การจัดอบรมสัมมนาเผยแพร่ความรู้ด้านการกระจายอำนาจให้แก่สถาบันการศึกษาเครือข่าย ภาคประชาชน เครือข่ายวิฑูชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี

